

Orta Çağ Krallarının Dinî Yaşamından Bir Örnek: Kral John, Hayırseverlik ve Sadaka
An Example of the Religious Life of Medieval Kings: King John, Charity and Almsgiving

Fuat CEYLANBAŞ

Dr., Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü, Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Ph.D., Institute of Social Sciences, Department of History, Manisa Celal Bayar University

fuatceylanbas@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5270-0442>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/ Received: 3 Kasım 2023 / 2 November 2023

Kabul Tarihi/ Accepted: 17 Haziran 2024 / 8 June 2024

Yayın Tarihi/ Published: 31 Temmuz 2024 / 31 July 2024

Yayın Sezonu/ Pub Date Season: Temmuz / July

Atıf/ Cite as: Ceylanbaş, F. (2024). *Orta Çağ Krallarının Dinî Yaşamından Bir Örnek: Kral John, Hayırseverlik ve Sadaka*. Artuklu Humanities, 16-28. DOI: [10.46628/itbhssj.1385909](https://doi.org/10.46628/itbhssj.1385909)

Ceylanbaş, F. (2024). *An Example of the Religious Life of Medieval Kings: King John, Charity and Almsgiving*. Artuklu Humanities, 16, 16-28. DOI: [10.46628/itbhssj.1385909](https://doi.org/10.46628/itbhssj.1385909)

İntihal/ Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi./ This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayıncı/ Published by: Mardin Artuklu Üniversitesi / Mardin Artuklu University

Etik Beyan/ Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur./ It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Fuat Ceylanbaş).

Telif Hakkı&Lisans/ Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Orta Çağ Krallarının Dinî Yaşamından Bir Örnek: Kral John, Hayırseverlik ve Sadaka

Öz

Bu çalışma, XII. yüzyılın sonlarında siyasî faaliyetlerini görmeye başladığımız ve XIII. yüzyılda İngiltere Kralı olan John'un dinî yaşamından kesitler sunmaktadır. Burada John'un dinî hayatına dair tüm meseleleri incelemek yerine Hristiyan itikadında da önemli bir yer tutan sadaka ve hayırseverlik ibadetleri ele alınmıştır. John'un "Siyasî saiklerle mi sadaka ibadetinde bulunduğu yoksa tamamen dinî bir vecibe olarak mı bu ibadetleri gerçekleştirdiği?" sorularına cevap aranmıştır. Angevinlerin de sadaka ve hayırseverlik ibadetlerinde nasıl bir yol izlediği ve itikadî yorumların nasıl devlet teamülü hâlini aldığı gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmada Pipe Roll, Patentum gibi arşiv belgelerinin yanı sıra kroniklerden de yararlanılmıştır. Ayrıca çalışmamızda telif eserlerden faydalanılmış ve literatür takip edilmiştir. Çalışma göstermektedir ki John "Tanrı sevgisine mazhar olmak, atalarının ruhlarını kurtuluşa erdirmek ve yapmadığı/yapamadığı ibadetlerin diyetini ödemek için" sadaka vermiş ve hayırseverliklerde bulunmuştur. Döneminde dinsizlikle itham edilmesinin aslında yorumdan ziyade uygulamadan kaynaklandığı, John'un dini yorumlama konusunda eksiğinin olmadığı anlaşılmıştır. Tüm inananlarda görülebileceği gibi John da dinî vecibelerini yerine getirme noktasında pek de istekli değildir.

Anahtar Kelimeler: hayırseverlik, sadaka, ibadet, din

An Example of the Religious Life of Medieval Kings: King John, Charity and Almsgiving

16

Abstract

This study provides glimpses into the religious life of King John, who ascended to the throne of England in the 13th century, and whose political activities commenced to be witnessed towards the end of the 12th century. Rather than examining all aspects of John's religious life, the focus here is on acts of charity and benevolence, which hold significant importance in Christian doctrine. The study seeks to answer questions such as, "Did John engage in acts of charity for political reasons, or were these acts purely religious obligations?" Additionally, this study explores the practices of the Angevins concerning charity and benevolence, shedding light on how doctrinal interpretations become customary in the state. The research draws from archival documents like the Pipe Roll and Patent Rolls, as well as chronicles. Furthermore, it reveals that John gave alms and engaged in acts of benevolence "to attain God's favor, redeem the souls of his ancestors, and compensate for any unfulfilled or neglected religious duties." It was understood that the accusation of profanity in his time was actually due to practice rather than interpretation, and that John was not lacking in religious interpretation. As can be seen in all believers, John is not very keen on fulfilling his religious obligations.

Keywords: charity, almsgiving, worship, religion

GİRİŞ

Orta Çağ, dinlerin hem devlet hem de toplum hayatında etkin rol oynadığı zaman dilimi olarak diğer tüm çağlardan ayrılır. Orta Çağ Avrupa kralları da Hristiyanlığı resmî dinleri olarak benimsemiş ve zaman zaman çatışmalar da kilisenin otoritesine saygı göstermişlerdir. Bazı krallar ise dindarlıklarını daha çoşkulu yaşamış kendilerini Tanrı'nın seçilmiş yöneticileri olarak görmüştür. Şarlman (742-814) 800 yılında Papa III. Leo (750-816) tarafından kutsanmış ve Roma'da imparator ilan edilmiştir. Hristiyanlığı yaymak için savaştan Şarlman, dindar bir Orta Çağ kralı olarak eğitim, sanat ve kültür faaliyetlerine bu yönde destek vermiştir. Oğlu da (Louis) babasından etkilenmiş olacak ki merhameti, hayırseverliği ve dindarlığı nedeniyle Dindar Louis olarak anılmıştır (Özmen, 2018, s. 59). Fransa Kralı IX. Louis (1214-1270) de adaletli, merhametli ve dindar bir kral olarak tanınmıştır. Haçlı Seferleri'ne katılmış ve Kudüs'ü Müslümanlardan almak için mücadele etmiştir. Halkına karşı hayırsever ve merhametli oluşu, Haçlı Seferleri'ne katılımı Papa VIII. Boniface'nin (1230-1303) dikkatinden kaçmamış ve 1297 yılında aziz ilan edilmiştir. Wessex Kralı Büyük Alfred (848-899) hayırsever bir kral olarak gelirlerinin dörtte birini kiliseye ve yoksullara bağışlamıştır. Macar Kralı Saint Stephen (975-1038) hayırseverlik yapmayı ve sadaka vermeyi kralların en önemli itikadî vazifeleri olarak nitelmiş, bu bağlamda kiliseler, manastırlar, hastaneler ve okullar kurmuştur. İngiltere Kralı Edward (1003-1066) da dindarlığıyla ünlüdür. Westminster Kilisesi'ni inşa ettirmiş ve orada tebası için sık sık Tanrı'ya dua etmiştir. O da 1161 yılında Papa IV. Alexander (1199-1261) tarafından aziz ilan edilmiştir. Bu dindarlık göstergelerinden olan hayırseverlik ve sadaka görüldüğü üzere sadece İngiltere Kralı John (1166-1216)'un değil, birçok Orta Çağ Avrupa kralının din anlayışında vazgeçilmez ibadetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Orta Çağ Avrupa tarihinde mühim rol oynamış krallar bu bağlamda kendilerinin kurtuluşu ve dindarlıklarının göstergesi olarak ya da azizlerin ve akrabalarının ruhlarını onurlandırmak, onları kurtuluşa yaklaştırmak için sadaka vermişlerdir (Brodman, 2009, s. 205-300).

Sadaka, tüm dinlerde Allah'ın rızasını kazanmak niyetiyle fakir ve muhtaçlara karşılıksız olarak ihşanda bulunmaya dayalı dini vecibedir (Duman, 2008, s. 383). Öyleyse Tevrat, İncil ve Kur'an-ı Kerim'de sadakayı teşvik ile ilgili benzer ayetler görmemiz şaşırtıcı olmayacaktır. Tevrat'ta sadakaya, "Ve eğer kardeşin fakir düşer ve senin yanında zayıf düşerse ona yardım edeceksin." örnek olarak verilebilir (Tesniye, 1941, 10/19, 15). İncil'de "Fakat sadaka verdiğin zaman, sağ el sol elin ne yaptığını bilmesin." (Matta, 2008, 6/2, 4) buyrulurken hem sadakaya muhtaç olanın onuru korunmuş hem de sadaka ibadetinin nasıl olması gerektiği inananlara açıklanmıştır. Yine Kur'an-ı Kerim'de "Ey iman edenler! Kazandığımız temiz yiyeceklerden ve sizin için yerden çıkardıklarımızdan infak edin. Size verildiğinde ancak gözünüzü kapatarak alabileceğiniz değersiz/bayağı şeyleri vermeye kalkmayın." (Kur'an-ı Kerim, 2024, Bakara, 267) buyrulurken tıpkı İncil'de olduğu gibi sadaka emredilmekle kalınmamış sadaka vermenin adabına da vurgu yapılmıştır.

Orta Çağ Avrupa krallarının oldukça hassas olduğu ve örneklerini pek çok kez gördüğümüz sadaka ibadeti Hristiyanların kutsal kitaplarında teşvik edilen ibadetlerin başında gelmektedir. "Yoksullar her zaman aranızdadır, ama ben her zaman aranızda olmayacağım." (Matta, 2008, 26/11) diyerek Hz. İsa yoksullara yardım edilmesini emretmiştir. Hz. İsa ayrıca inananları sadaka ile gösteriş yapmamaları konusunda uyarmıştır. Bu nedenle o, dine uygun olmayan bu davranışın

havrarlarda¹ sürekli hâle geldiğinin altını çizmiş ve yasaklamıştır. Biz buradan hareketle o dönem sadaka verenlerin aynı zamanda bunu bir gösteriş unsuru hâline getirdiğini anlamaktayız. Ayrıca Hz. İsa'nın ve ilk takipçilerinin Yahudi olmaları nedeniyle Hristiyanlık'taki sadaka anlayışını doğrudan Yahudilik ile ilişkilendirmek mümkündür. Ancak hemen belirtmemiz gerekir ki Hristiyanlık'ta sadaka vermek (Yahudilik'ten farklı olarak) aynı zamanda Tanrı'yı samimiyetle sevmek anlamına gelmektedir. Hristiyan teologlar sadakayı "Tanrı'yı samimiyetle sevmek ve bunun bir sonucu olarak komşuya sevgiyle muamele etmek." olarak değerlendirmişlerdir (Rubin, 1987). Hristiyanlar için oldukça önemli bir teolog olan Thomas Aquinas (1225-1274) da hayır işlerinin başında sevginin ve sevgiden kaynaklanan işlerin geldiğini söyleyerek sadakanın sevgiden kaynaklandığını ve bu sevginin de Tanrı sevgisi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Thomas Aquinas açları doyurmak, susuzlara içecek vermek, çıplakları giydirmek, yabancılara misafirperverlik göstermek, hastaları ziyaret etmek, esirleri kurtarmak ve ölüleri gömmek gibi ritüelleri yedi büyük merhamet göstergesi olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla Hristiyanlık'ta sadaka, sevgi ve merhamet arasında doğrudan bir bağlantı kurulmuş sadaka verenin ve hayırseverlik yapanın samimi bir Hristiyan olduğu vurgulanmıştır (Aquinas, 2004, s. 27).

Hayırseverlik ve Sadaka ile İlgili Doktrinler

Orta Çağlarda Avrupa'da mühim bir kaynak kabul edilen Gratian'ın *Decretum* adlı eserinde doğal hukuk gereği mülkiyetin tüm insanlığa ait olduğu vurgulanmıştı. Bu doktrin zenginlerin mallarından fakirlere vermesini gerekli kılmıştı (Rubin, 1987, 59). Ayrıca Lille'li Alan da (1128-1203) mesihin sadece yoksullar için yaşadığını savunur. "Ben açtım ve sen bana et verdin, susamıştım sen bana içecek verdin, yabancydım sen beni kabul ettin, beni içeri aldın. Çıplaktım sen beni giydirdin, hastaydım sen beni ziyaret ettin." şeklinde bir ayetin varlığı bunu kanıtlamaktadır (Matta, 2008, 25). Anglonorman dünyasında da benzer doktrinler vardı ve yoksullara yardım edilmesi gerekliliği Anglonorman manastır ayinlerinde rahatlıkla görülebilmekteydi (Knowles, 2020, s. 49). Anglonormanların itikadına göre zenginler doğru bir şekilde sadaka verdiklerinde servetlerine servet katabilir, sosyal statülerini koruyabilir ve Hristiyanlık yükümlülüklerini yerine getirebilirlerdi (Dixon-Smith, 2003, s. 68-78).

Bu itikadî anlayış tıpkı diğer Hristiyan krallar gibi John'un saltanatı boyunca devam etmiş ve Angevin yönetecilerini de etkisi altına almıştır. Bu bağlamda Angevinler mezkur nedenlerden dolayı üzerlerine düşen görevleri yerine getirmekten kaçınmamışlardır. 1170'lerin sonunda yazılan *Dialogue of Exchequer* (Maliye Kayıtları) barış zamanlarında dindar prenslerin kiliseler inşa ettiğini, yoksullara sadaka vererek İsa'yı yücelttiklerini gösterir. Ancak burada ilginç olup belirtilmesi gereken bir durum söz konusudur. Zira hâkim olan "zenginlerin fakirlere yardım etmesi gerekliliği" düşüncesi beraberinde başka bir doktrini de ortaya çıkarmıştır. Bu doktrine göre "yoksullar, sadece zenginlerin kurtuluşu ermesi ve zenginlerin Hristiyan öğretileri uygulaması için yaratılan varlıklardan ibaret" görülmektedir (Mollat, 1986, s. 106). XII. yüzyılın başlarında bir dönem İngiltere'de faaliyet gösteren bir vaiz olan Honorius Augustodunensis, (1080-1151) Tanrı'nın zenginlerden fakirlere babalık yapmasını istediğini iddia etmiştir. XII. ve XIII. yüzyıllarda öğretilerine önem verilen diğer teolog ya da vaiz gibi kimseler de aynı şekilde kralların sadaka vermesi icab eden kimseler olması gerektiğini, yoksulların bunun için var olduğunu deklare etmişlerdir. Hatta zenginlerin fakirlere yardım etmediklerinde lanetleneceklerine özellikle vurgu yapılmıştır (Rubin, 1987, s. 62).

¹ Hz. İsa bir Yahudi'dir ve hiçbir zaman yeni bir kitap ve din getirdiğini iddia etmemiştir. O bozulan Musa şeriatını ıslah ile görevlendirildiğini ve bu nedenle havrarlardaki yanlışlara mücadele etmeyeceğini deklare etmiştir. Daha geniş bilgi için: Çelik, 1987, s. 23).

Çalışmada Kral John'un dinî yaşamında sadaka ve hayırseverliğin ele alınması nedeniyle yukarıda özellikle Hristiyanlık'ta sadaka ve hayırseverlik üzerinde yoğunlaşılması faydalıdır. Bu nokta, temel dinî vecibelerini yerine getirmekte zorlanan ve döneminde dahi sürekli dinsizlikle itham edilen Kral John'un sadaka vermeyi ve hayırseverlik yapmayı neden önemseydiğini daha iyi açıklamaktadır. Zira yukarıda belirttiğimiz gibi Hristiyan itikadında sadaka vermek Tanrı sevgisini kazanmak için temel dinî yükümlülüklerden biri olarak görülmüştür. Neredeyse çağdaş tüm kronik ve tarih yazarlarının John'u inançsız ve cehennemlik bir şahsiyet olarak nitelemesine karşın Hristiyanlık'taki bu itikad anlayışı (Hristiyanlık'ta sadaka vermenin Tanrı'yı sevmek anlamına gelmesi) çalışmamızın bulguları açısından John'un sanıldığı gibi dinsiz olmadığını, ancak dinî vecibeler konusunda da hassasiyet göstermediğini belirtmemiz için önem arz etmektedir.

John'un Saltanatında Hayırseverlik ve Sadaka

İngiltere tarihinde sadakaların ve hayırseverlik örneklerinin en gösterişli ve bizce en kaydedeğer olanı John (1199-1216)'un kızı Isabella için oğlu III. Henry (1207-1272) tarafından verilen sadakadır. Burada 102.000 yoksul doyurulmuş ve tüm Orta Çağ için düşünüldüğünde oldukça cömert bir davranışta bulunulmuştur (Dixon-Smith, 2003, s. 133-212). Hilda Johnstone, John döneminde de sadaka vermenin -Henry'nin verdiği sadakalar kadar gösterişli olmasa da uyumak ve yemek yemek kadar günlük yaşamın bir parçası olduğunu vurgular (Johnstone, 1929, ss. 150-153). John, Tanrı nezdinde temize çıkmak, yapmadığı ibadetlerin diyetini ödemek ve tebasının rızasını almak için sadaka vermiştir. Aslında kralın sadaka vermesi dinî faaliyetlerin gerçekleşmesi adına önemli bir ibadet olarak karşımızda durmaktadır ve John'un sanıldığı gibi dinsiz bir kral olmadığını kanıtlamaktadır.

John, başpiskoposluğa atanmasını engellemek için büyük uğraşlar verdiği Stephan Langton ile dahi sadaka ve oruç konularında uyumludur. Zira hem Langton hem de John sadakanın oruçtan daha hayırlı olduğunu düşünmektedir. Her ikisine göre de, "Sadakasız oruç, oruçsuz sadakaya göre daha az değerlidir"² (Rubin, 1987, s. 63-65). John'un siyasi hayatında oldukça önemli bir rol

² Burada Stephan Langton'un Canterbury Başpiskoposluğu'na atanma meselesine bir parantez açmanın yerinde olacağını düşünüyoruz. Zira John Canterbury Başpiskoposluğu'na atama yetkisini kendisi kullanmak istemiş bu tutumu Papa III. Innocent ile sorun yaşamasına neden olmuştur (Cheney, 1967, s. 699-702). Papa, John'un kendi adayını seçirmek için mücadele ettiğini ve din adamlarını etkilediğini anlayınca ne piskoposların ilk seçtiği aday olan Reginald'ı ne de John'un adayını seçtiği John de Gray'i tercih etmiştir. Avrupa siyasetine duyduğu ilgi (Sayers, 1994, s. 1-20) kendi adayını atan Stephan Langton'u atama fırsatını Papa III. Innocent'e vermiştir. Innocent 17 Haziran 1207'de Langton'u Canterbury Başpiskoposu olarak atamıştır (Vincent, 2010, s. 51-123). John bu atamaya oldukça sert tepki göstermiş ve arbaletli askerlerini Canterbury'e göndererek piskoposları tehdit etmiştir (Hardy, 1844, s. 74). John ayrıca tüm mülklerinden din adamlarına tahıl satışını da yasaklamıştır. John'un Papa'nın atamasına bu kadar sert tepki göstermesinin nedeni iç politikada güveneceği adamların varlığına duyduğu ihtiyaçtan kaynaklıdır. Zira John baronlarla feodal hukuktan kaynaklı bir çatışma içerisindeydi ve kraliyet adına uygulamaya koyduğu vergiler tepki çekmektedir. Papa, John'un Stephen Langton'u kabul etmemesinden dolayı onu aforoz etmiştir. İngiltere'yi de bebeklerin vaftizi ve ölenlerin günahlarını çıkarma dışında tüm dini görevlerin askıya alınmasıyla tehdit etmiştir (Cheney, 1967, s. 94). John'un, Papa'nın taleplerine karşı direnişi, kendi açısından meşrudur. Bunlardan en önemlisi Canterbury'nin başpiskoposunun kim olacağını belirlemede kralların rol oynamasıdır. Kanaatimizce de John'un burada haklı olduğu bir nokta vardır. Mesih Kilisesi keşişlerinin geleneksel olarak Canterbury'nin başpiskoposunu seçtikleri kuşkusuz doğru olsa da, gelenek aynı zamanda kralın başlıca din adamının kimliğine karar vermede çok önemli bir role sahip olduğunu da dikte etmektedir. John'un Londra, Ely ve Worcester piskoposlarına hitaben yazdığı bir mektupta açıkça belirttiği gibi Papa'nın Canterbury atamasında nihai yetkisini kabul etmiş olsa da yine de III. Innocent'in kendisine ve mirasçılara ait olan haysiyet, hak ve özgürlükleri tanımasını ve göz ardı etmemesini belirtmiştir. Ancak Innocent bu konuda taviz vermemiş ve John'un kendi iradesine boyun eğmemesi halinde yasaklarına devam edeceğini belirtmiştir (Hardy, 1844, s. 78b). John hem tahtına bir ortak çıkarabilme potansiyelinden dolayı hem de aforoz yetkisine ek olarak bir Haçlı Seferi'yle karşı karşıya kalmamak için (Zira Hristiyanlara karşı Haçlı Seferi planlanmış ilk Papa Innocent idi.) (Sayers, 1994, s. 20- 40). Papa'ya boyun eğmiştir. John'un siyasi hayatında önemli bir rol oynayan bu gelişmeye rağmen sadaka ve hayırseverlik meselelerine yoğunlaşması kanaatimizce onun iyi bir Hristiyan olma arzusundan kaynaklanmaktadır.

oyunayan başpiskoposluğa atama (investiture) meselesine rağmen sadaka ve hayırseverlik ibadetlerine yoğunlaşması onun iyi bir Hristiyan olma arzusundan kaynaklanmaktadır denilebilir.

John hayatı boyunca karşılaştığı dilenciler ve yardıma muhtaçlar başta olmak üzere herkese müthiş bir hoşgörüyü yaklaştırmış ve onları dikkate aldığı gösteren davranışlarda bulunmuştur. Hatta bazen daha da ileri giderek onların önlerinde eğilmiş ve muhtemelen ayaklarını yıkamıştır. Ayrıca *Misae Roll* (Kraliyet Harcamaları) gibi kaynaklar John'un çok daha fazlasını yaptığını da bize aktarır. Ancak ilginçtir ki başka bazı kaynaklarda John'un bu davranışlarını değiştirmesinin ve tam tersi bir hâle bürünmesinin çok da uzun zaman almadığını gösterir (Farmer ve Douie, 1961, s. 141-142). Her ne kadar aksi hâle bürünmesini görebildiğimiz kaynaklar mevcutsa da gerek *Pipe Roll*'lar (Maliye, Hazine Kayıtları) gerek *Liberate Roll*'lar (Baronların Ödeme Kayıtları) ve gerekse de *Praestita Roll*'lar (Vergi Kayıtları) kraliyetin devamlı ve sistematik olarak sadaka vermiş olduğunu, bunu bir uygulamaya dönüştürdüğünü bize aktarmaktadır. Zira tarihçiler tarafından hayır işlerine kraliyet katkıları olarak adlandırılan bu ödemeler bu *roll*'lar aracılığıyla kaydedilmiştir (Young, 2009, s. 264-265).

Kral John yoksulları doyurmak için düzenli olarak sadaka vermiştir. Ağustos 1203'te Normandiya'da Alençon'dayken, yoksulların beslenmesini finanse etmek için Rouennais tüccarı Laurence du Donjon'a £510 (pound) 9s (şilin) 10½d (penyy)³ ödenmesini emretmişti (Webster, 2013, s. 321-323). 1208 yılında Kimbolton'dan (Cambridgeshire) Robert Ruffus'a verilen beratta herhangi bir neden belirtilmemesine rağmen genellikle atalarının ve mirasçılarının ruhları için günde iki yoksulu doyurması karşılığında bu toprakları dağıttığı düşünülmektedir (Farrer, 1920, s. 97). III. Henry (1207-1272) gibi düzenli olmasa da John da ölülerini anmak ya da şefaet dilemek için yoksulları doyurmuş ve aynı zamanda onları giydirmiştir. Zira annesi Akitanyalı Eleanor'un ölümünden (1204) sonra benzer bir girişimde bulunmuş yoksulları doyurmuştur.⁴ Ayrıca İngiltere'de 1203 yılında bir kıtlık meydana gelmiş, John Tanrı'nın sevgisini kazanarak kıtlığı bertaraf etmek adına sadaka vermeyi ihmal etmemiştir. İlâveten bu dönemde enflasyonun oldukça yükselmiş olduğunu ve gıdaya ulaşmanın oldukça zor bir hâle geldiğini belirtmeliyiz. Bu nedenle yoksulların doyurulmuş olması oldukça önemlidir. Böylece sadece Tanrı sevgisi değil halkın da rızası alınmak istenmiştir (Titow, 1969, s. 100-101)⁵. John burada sadaka vererek hem kıtlığın yol açtığı sefaleti gidermek istemiş hem de Tanrı'nın gazabından korunmak için Tanrı nezdinde önemli bir ibadet olan sadaka ibadetini gerçekleştirmiştir.

John ve Kraliyet Adamlarında Hayırseverlik ve Sadaka

Sadece İngiltere kralı John değil kraliyetin önemli adamları da (Angevin yöneticiler) (örneğin, Peter des Roches)⁶ (? -1238) sadakasını veren hatta istisnai durumlarda sadakayı artıran kişilerdendi (Vincent, 2003, s. 157-181). 1203 yılında Başpiskopos Hubert Walter (1160-1205) Salisbury piskoposu Herbert Poor (? -1217)'a piskoposluk bölgesindeki din adamlarını yoksullara yardımla ilgili özel talimatlara uymaları konusunda uyarması için talimat vermişti. Hubert'ten

³ John'un saltanatında para birimlerini *pound* (£), *şilin* (s) ve *penyy* (d) olarak tasnif etmekteyiz. Latince *pound* için *libra*, *şilin* için *solidus*, *penyy* için de *denarius* terimi kullanılmaktaydı. On iki penyy bir şiline, yirmi şilin de bir pound'a denk gelmekteydi. O halde iki yüz kırk penyy bir pound etmekteydi. Dolaşımda bulunan tek madeni para gümüş penyy idi. İki yüz kırk adet gümüş penyy bir pound'a eşti. Bir baronun ortalama geliri yılda iki yüz pound civarındaydı. Yıllık geliri yirmi pound olan bir insan için refah düzeyinin yüksek olduğu varsayılyordu. Ayrıca bir pound'un üçte ikisine eşdeğer mark'lar da dönem içerisinde kullanılmaktadır (Ceylanbaş, 2023, s. 61).

⁴ 1212 yılında babası II. Henry ve ağabeyi Richard için de benzer bir uygulamayı gerçekleştirmiştir.

⁵ Bu konuda bkz. (Latimer, 1999, s. 41-73).

⁶ İngiltere Kralı John ve oğlu III. Henry dönemlerinde Winchester piskoposu.

Coventry piskoposu Geoffrey Muschamp (? -1208)'a gönderilen bir başka mektupta hayırseverliğin ihmal edilmesi nedeniyle kıtlığın arttığından şikâyet edilmişti. Toplum, yoksullara yardım etmeye çağrılırken din adamları da muhtaçların açlıktan ölmemesi için cemaat düzeyinde adım atmaya çağırılmıştı. Yerleşik olmayan rahipler gelirlerinin dörtte birini sadaka olarak vermeye zorlanmışlardı. İyi hava ve bol ürün için dua etmek de dahil olmak üzere özel duaların eksik edilmemesi istenmişti (Cheney, 1981, s. 578-584). Bu yıllarda erzağa duyulan ihtiyaç had safhadaydı. Bu nedenle yüz kadar fakire sadakalar aracılığıyla erzak temini gerçekleştirilmişti. Sadece kıtlık değil Coggeshalli Ralph (? -1227)'ten öğrendiğimize göre sel de bu yıllarda İngiltere'yi oldukça olumsuz etkilemiştir (Coggeshall, 1875, s. 142). Bu nedenle bu belaların def edilmesi kraliyet açısından oldukça öneme haiz meseleler arasında olmuştur. Bu meselelere verilen tepkilerden anlıyoruz ki tıpkı İslam'da olduğu gibi belaların defedilmesine karşı sadaka Hristiyanlık'ta da önemli bir ibadet olarak icra edilmekteydi.

Dinî Günlerde Hayırseverlik ve Sadaka

Dinî takvimde büyük önem taşıyan Göğe Yükseliş Bayramı, Aziz James ve Aziz Philip'i anma günleri başta olmak üzere kralın ve kraliyete mensup kişilerin dinî faaliyetlerinde önemli rol oynayan günler de sadaka verilme nedenleri arasındadır. John bu günlerde tutmadığı oruçlar nedeniyle sadaka vermiştir. Kralın maiyetinde yer alan önemli kişiler de oruç tutmamaları durumunda sadaka veriyorlardı. Tutulmayan oruçlar nedeniyle kraliyet görevlilerinin yüz yoksulun doyurulması için 9s 4½d verdiğini biliyoruz (Harvey, 2008, s. 10). Ayrıca kayıtlar John'un oruç tutmamakta istikrarlı olduğunu da bize aktarır (Gransden, 1974, 312-313, 317). İlginç bir anekdot olarak Hugh adlı bir vaizin iyi ve kötü yöneticiler konusunda vaaz verdiği sırada John'un sabırsızlandığından bahsedilmektedir. John, nadir olarak oruçludur ve defalarca vaize haberci göndererek vaazını bitirmesini ve ayini bir an evvel kutlamasını istemiştir. Çünkü John, uzun süren oruçtan sonra yemek yemek istemektedir. Hugh'un ise John'u yoksaydığı ve görmezden geldiği aktarılır. Görünüşe göre John oruç tutmaktan hoşlanmıyordu ve düzenli olarak yemeksiz kalacak iradeden yoksundu. İnançlı bir kral olmasına rağmen dinî vecibeleri yerine getirmekten acizdi (Saltman, 1978, ss. 34-42). Bu nedenle John'un verdiği sadakalar da düzenli olarak artış göstermiş ve hatta bir dönem beş katına kadar çıkmıştır (Hardy, 1844, s. 10). Ancak bazı tarihçiler John'un oruç tutmamasının hatta Hristiyanlar için en önemli günlerde dahi oruç ibadetini yerine getirmemesinin onun dinine olmayan bağlılığını yansıttığını ileri sürer. Bynum (1987), daha da ileri giderek onun inancı reddettiğini ifade eder (Bynum, 1987, s. 41). Burada belki de kilise öğretileri ile bunlara uyulması arasında bir ayrım vardır. John bizce teorik olarak Hristiyan itikadına bağlıydı, ancak pratikte itikadı gerçekleştirecek iradeden yoksundu. Üstelik bizce John Hristiyan ibadetlerini -en azından uygulamada- yok sayan son İngiltere kralı da değildi. Hem I. Edward (1272-1307) hem de III. Edward (1312-1377) ayinlere katılmadıklarında ya da oruç tutmadıklarında sadaka vermişlerdir (Prestwich, 1985, s. 122). Ayrıca tıpkı İslam'da yer alan seferi hükmüne benzer bir hüküm Hristiyanlarda da gezginlerle alakalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hristiyan itikadına göre belli bir yerde sabit bulunmayıp işinin gereğini yapmakla meşgul kimseler oruç tutmaktan muaftılar. John'un neredeyse bitmek bilmeyen sürekli hareket hâlinde olmasına neden olan kraliyet güzergâhı ve kraliyet uygulamaları göz önüne alındığında sadaka vermeyi uygun bir telafi eylemi olarak görmesi mümkün ve makuldur denilebilir (Tanner ve Watson, 2006, s. 417).

John'un dinî faaliyetleri arasında, Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesinin arifesinde havarileriyle yediği son yemeğe işaret eden Kutsal Perşembe Günü⁷ yoksullara yardım etmek de vardı. Kutsal Perşembe'de kiliseden kovulanlar dahi yardımlar için kabul edilirdi. Törenler arasında pedilavium ya da bizlerin ayak yıkama olarak bildiği uygulama da vardı. John'un bunu yaptığından emin olmasak da daha sonraki XIII. yüzyıl krallarının bunu yapmış olmasından dolayı John'un da yapmış olabileceğini varsayabiliriz (Cross ve Livingstone, 1997, s. 953). Ancak kesin olarak biliyoruz ki John Kutsal Perşembe günü yoksullara mutlaka hediyeler vermiştir. Knaresborough'da bulunduğu 15 Nisan 1210 tarihinde, yoksullar için 3s 1d ayrılmış, 2s 2d ile onlara hırka ve 4s 4½d ile de on üç kemer, bıçak ve kuşak satın alınmıştır (Hardy, 1844, s. 161). Ertesi gün, Kutsal Cuma günü, John bin yoksulu doyurmak için £4 13s 9d daha harcamıştır (Hardy, 1844, ss. 161-162). Bu da yüz yoksul başına 9s 4½d harcadığını gösterir. Arnold Kellett, belgedeki bir boşluk nedeniyle, 3s 1d'lik ilk toplamın 14s 1d olarak genişletilebileceğini ve on üç yoksulun her birinin 13d aldığını öne sürmektedir. Bu arada, Yorkshire bölümünde kaydedilen, kralın sadakası için kumaş, keten, başlık ve ayakkabılara ödenen £28 14½d, Kutsal Perşembe ve Kutsal Cuma'da Knaresborough'da yapılan kraliyet hediyelerini içerebilir (Kellett, 1990, ss. 80-82). John, o sırada yürürlükte olan ve yukarıda dipnotta bahsedilen Canterbury Başpiskoposluğu'na atama (investiture) anlaşmazlığı nedeniyle yasaklamalara maruz kalmasına ve kişisel aforoz cezasına rağmen hayırseverlik eylemlerini gerçekleştirebilmiştir. Gerçekten de yoksullara Paskalya haftasında düzenli olarak kraliyet sadakası verildiğini görüyoruz.

(15 Nisan) 1207 Palmiye Pazarı'nda⁸ Forde başrahibine otuz yoksul için otuz hırka alınması talimatı verilmiştir. Hırkaların dağıtıldığına dair bir kayıt olmasa da verilen talimatın bununla ilgili beklentileri karşıladığını söyleyebiliriz. Benzer bir talimat Rochester'da Kutsal Perşembe günü (10 Nisan) 1213'te gerçekleşmiş, on üç yoksul için kişi başına 13d oranında 14s 1d tahsis edilmiştir (Hardy, 1844, s. 244).

John, cuma günleri oruç tutmadığı ama bunun karşılığında yoksullara yardımda bulunduğu gibi önemli azizlerin yortu günlerine denk gelse bile çarşamba gününü perhiz günü olarak kabul etmeyi de ısrarla reddetmişti. 1212'de buna Havari Aziz James (25 Temmuz) ve Zincire vurulmuş Aziz Petrus (1 Ağustos) yortuları da dahildi. Burada da John, günahlarını örtmek için 120 yoksulu doyurmak üzere 16s 3d ödemiştir. Ancak çarşamba günleri için yapılan ödemelerde bazı farklılıklar bulunmaktadır. Standart bir şekilde yüz yoksulu doyurmak için 13s 6½d ödeme yapıldığı görülmektedir. Yarısı Kral II. Henry (1133-1189)'nin ruhu için yarısı da kraliyet adamları Geoffrey fitz Peter⁹ ve William Brewer¹⁰ o gün et yediği için olmak üzere 3 Ekim 1212 Çarşamba günü iki yüz yoksulu doyurmak üzere bu miktarın [13s 6½d] iki katı ödenmiştir. Aynı yılın ilerleyen günlerinde, saray mensuplarının günahlarını örtmek için 120 yoksulu doyurmak üzere 30s 9½d ödenmiş Hereford'da masrafları krala ait olmak üzere on üç yoksul daha doyurulmuş ve bu da 20½d'ye mal olmuştur. Mayıs 1213'te seksen yoksul 10s 10d karşılığında doyurulmuş ve aynı tarihlerde Dover'daki yoksullar bir cumartesi günü sadaka verilerek doyurulmuştur (Hardy, 1844, ss. 110-111).

⁷ Kutsal Perşembe olarak bilinen perşembe günü Paskalya'dan önceki perşembedir. Hristiyanlar, İsa'nın havarileri ile birlikte yediği Son Akşam Yemeği'ni anarlar. Yahudilerin Hamursuz Bayramı'na denk gelmiştir.

⁸ Hristiyan inancına göre Hz. İsa'nın çarmıha gerilmeden önce son kez Kudüs'e girişi ve Kudüs halkının yollara çıkıp palmiye yapraklarını sallayarak sevinmesinin hatırası olarak bilinen Palmiye Pazarı Bayramıdır.

⁹ Essex Kontu ve hem Richard hem de John dönemlerinde İngiliz kraliyetinde etkin rol oynamış devlet görevlisi.

¹⁰ Yargıç. Hem Richard hem John hem de III. Henry dönemlerinde etkin rol oynamış devlet görevlisi.

Av Nedeniyle Ödenen Diyet, John'un Hayırseverlik ve Sadaka İbadetleri

Kral John ve yandaşları, dindarların hoş karşılamadığı bir uygulama olan bayram günlerinde ava çıktıklarında da yoksullara yemek verirlerdi. 1209'da John, Aziz Mary Magdalene yortusunda (22 Temmuz Çarşamba) ava çıktığı için yüz yoksula yemek vermiştir. John 1212 yılında, Aziz Leonard yortusunda (6 Kasım Salı) avlanmış ve daha sonra diyet olarak yüz yoksulu ekmek, et ve birayla beslemiştir. Birkaç gün sonra, Aziz Martin yortusundan önceki cuma günü (9 Kasım), kral akşama kadar av heyecanının tadını çıkarmış ve bunun karşılığında yüz yoksul daha doymuştur. Bu, Aziz Nikolas yortusu olan 6 Aralık Perşembe günü tekrarlanmıştır. Ödenen meblağlar genellikle bozulan oruçlar için uygulanan bir önceki ibadeti takip etmektedir. Cuma günü oruç tutmamanın bedeli 9s 4½d idi. Diğer günlerde ise oruç tutmamak 13s 6½d'ye mal olurdu (Hardy, 1844, s. 124).

28 Aralık 1212 Cuma günü, Kutsal Masumlar Yortusu'nda, nefesine hâkim olamayıp turna avına çıkan kral, yedi turna ile başarılı bir şekilde geri döner. Kilise ve halk nezdinde hoş karşılanmayan bu av ritüellerine duyulan öfkeyi azaltmak için kral, her kuş için elli fakiri beslerken her biri 1d'den 350 fakir için toplam 29s 2d öder John her ne kadar itikad sahibi olsa da dinî vecibelerini yerine getirme noktasında aynı hassasiyete sahip değildir. Sadaka bu nedenle başvurduğu bir ibadettir. Bu tür sadakalar yalnızca kralın ihmal günahlarıyla bağlantılı değildir. John, tıpkı maiyetinin üyeleri tarafından kurulan dinî evleri desteklediği gibi kendisi gibi oruçlarını bozan saray mensupları adına da yoksulları beslemiştir. Krallığın yönetimi ve idaresindeki John'a en yakın iki kişi, adalet görevlileri Geoffrey fitz Peter ve William Brewer, 1209'da Paskalya Yortusu'ndan sonraki Çarşamba günü (8 Nisan) Laxton'da (Nottinghamshire) John'la birlikte et yerler. Bu nedenle seksen yoksulu 10s 5½d karşılığında doyurmak durumunda kalırlar. Geoffrey (dört kez), William (üç kez) ve Thomas Basset (iki kez) John ile birlikte sürekli günah işlediklerini böylelikle göstermiş olurlar. Buna ek olarak Thomas de Samford, Henry fitz Count ve Hugh de Boves'un oruç tutmaları ya da perhiz yapmaları gerekirken kralla birlikte yemek yedikleri tekil örneklerin ardından da yoksulları doydurmuşlardır. John'un uzun süre danışmanı olan ve 1190'ların başından itibaren işlerine dahil olan Anglonorman Thomas Basset (1156-1220) kralla birlikte orucunu bozduğunda yirmi yoksul daha doydurmuştur (Hardy, 1844, s. 124-127).

Tarikatlara ve Dinî Evlere Yapılan Hayırseverlik ve Sadaka

Mart 1205'te Hospitaller Şövalyelerine dindarlık adına kraliyet giysilerinden (pietatis intuitu) altın bir taç verilir bu taçtan elde edilen gelir denizaşırı ülkelerdeki yoksulların yararına kullanılır (Webster, 2012, s. 217). Bu arada John'un sadakası yoksul olarak tanımlananlarla sınırlı da değildir. Genellikle rahibe manastırları olmak üzere küçük dinî topluluklara ve münzevi dindarlara da çeşitli ödemeler yapar. 1212-1213 yıllarında, rahibe manastırlarına kralın geçtiği bölgelere yakın topluluklara ödenen 20s ile 5 mark arasında değişen düzenli ödentiler ya da hediyeler kaydedilmiştir (Hole, 1844, ss. 233-235, 237, 240, 249-252). 1213 yılında başka keşiflere de yarım ya da bir mark olmak üzere ödemeler yapılmıştır. Hill adında bir kimseye balık alabilmesi için para verilmiştir (Stenton, 1953, 251). Henwood, 1204 yılında sadaka almasının yanı sıra 1206 yılında bir kiliseye sahip olma onayını da John'dan almıştır (Hardy, 1844, 84). Keldholme, Pinley ve Wroxall rahibelerine sadaka ödemiştir (Hardy, 1833, s. 125b-126a). 1204 yılında St. Mary de Pre'nin cüzzamlı rahibeleri orman topraklarını genişletme haklarını elde etmişler ve 1215 yılında kralın koruması altına girmişlerdir (Hardy, 1837, s. 127a).

Münzeviler ve yalnız yaşayan dindarlara karşı da John'un desteği ve cömertliği Angevinlerin kutsal kişilere duyduğu saygıya dair oldukça fazla kanıt sunmaktadır. Norman İstilasası sonrası İngiltere'de gelişen münzevi yaşamın önemli ve son münzevilerinden olan

Knaresboroughlu Aziz Robert buna en iyi örnektir. Robert XIII. yüzyılın başlarında Knaresborough ormanına (izinsiz olarak) yerleşmiş burada kraliyet şerifi William de Stuteville'in ve ölümünden sonra (1203) Knaresborough'un kontrolünü elinde tutan Brian de l'Isle'in dikkatini çekmiş ve nihayetinde desteğini sağlamıştır (Golding, 1996, ss. 95-117). John, 1216 yılında münzeviyi ziyaret etmiş ancak Robert hükümdarı görmezden gelmiş ve dua etmeye devam etmiştir. Buna rağmen John, yakındaki ormanlık araziyi Robert'a vermiştir. Münzevi 1218 yılında ölmüştür. III. Henry de babasının izinden gitmiş ve münzevinin mirasını arkadaşı ve varisi Ivo'ya devretmiştir. Knaresborough'un onuru 1235'te Cornwall kontu Richard'a geçmiş ve merhum kralın oğlu III. Henry, Robert'in mirasını ve topraklarını devralan Teslis cemaatini desteklemiştir (Golding, 1996, s. 97-98). Finmere keşişi William da John'dan günde 1d almıştır. John yaşamı boyunca münzevilere karşı oldukça cömert davranmıştır. Ancak John'un son dönemlerinde krallıkta meydana gelen krizler münzevilerin de bu yardımlardan yararlanmasını zorlaştırmıştır (Hardy, 1834, s. 344a). John, sadece münzeviler için değil hastaneler için de yardımlar yapılmasını talep ve teşvik etmiştir. Mart 1209'da Dunstable'daki cüzzamlıların -Tanrı'nın ve bizim hatırımız için (intuitu Dei et nostri)- iyi karşılanmasını ve onlara mal bağışlanmasını emretmiştir (Hardy, 1835, s. 90a).

Sadaka ve Bağışların Sistematiği Üzerine

Buraya kadar sadakaların, bağışların ve bunların sonucu olarak hayırseverliğin üzerinde duruldu. Ancak belirtmesi gereken bir konu daha var, Kraliyet hayırseverliği özellikle de sadaka verme, bağışların amaçlanan alıcılara ulaşmasını sağlamakla görevli memurlar gerektirmiş olmalıdır. Kraliyet ailesi İngiltere'de oluşturmuş olduğu merkezî idareye istinaden ülkenin neredeyse tamamında aktiftir. Krallar, İngiltere'yi baştan başa geziyor ve maiyetiyle birlikte özellikle II. Henry Dönemi'nde oluşturulmuş olan güzergâhtan kraliyete ait işleri denetlerdi. John da kraliyete ait bu güzergâhta yoluna devam ederken maiyetinin bir kısmı kralın yerel bölgelerdeki hizmetkârlarına dönüşmüş olmalıdır. John'un hükümdarlığı sırasında çok sayıda kişinin kraliyet görevlisi olarak hizmet vermesi hayırseverliğin o anki ihtiyaçlara geçici olarak cevap vermeye dayanmadığını, net bir yapı ve süreçle desteklendiğini ortaya koymaktadır. Dinî vecibeler, kraliyet işlerinin düzenli bir yönü olarak kabul edilmiştir. Örneğin II. Henry bir Tapınaçkırı¹¹ olan Roger'ı yoksullarla ilgilenmesi için atamıştır. Roger hem yoksullarla ilgilenir hem de kraliyetin diplomatik işlerini yürütür (Dixon-Smith, 2003, ss. 31-33). Dolayısıyla kralın sadaka işleri de bir bürokrasi çevresince düzenlenip dağıtımı sağlanırdı. Tapınaçkırı gibi Sistersiyenler¹² de sadaka dağıtımında kraliyete yardım sağlardı (Coggeshal, 1875, s. 98). Ayrıca Bindonlu Henry gibi diğer rahipler de kral John'a destek olmaktaydı. Ancak bu yardımlar karşılığında bu rahiplerin kralın bürokrasi ağında aktif görev beklentileri de oluşurdu. Beaulieu'lu Başrahip Hugh örneğinde olduğu gibi kralla olan hukuku, onun elçisi olarak hizmet etme beklentisini de beraberinde getirmiştir. Bindonlu Henry 1209 ve 1210 yıllarında Roma'da (Papa'nın huzurunda) Kral John'u böylece temsil etmiştir (Cheney, 1976, s. 36). John'un her ikisiyle de hukuku kral olmadan önce başlamış olabilir. Zira John henüz kral olmadan önce Bindon Manastırı'na bir değirmen vermiş ve Newburgh'un kurucusu Roger ile karısı Matilda'nın bağışlarını onaylamıştır. Ayrıca Forde'a da bir arazi bağışlamıştır (Landon, 1939, s. 68). John, tahtı devraldıktan sonra Bindon'a Dorchester dışında bir değirmen, Londra'da bir evin bir kısmı ve manastırın çatısı için inşaat malzemeleri vermiştir. Kral ikinci hibeyi 1213 yılında Bindon'dayken bizzat kendisi yapmıştır (Hardy, 1844, s.

¹¹ Kudüs'te Hristiyan hacıların korumak amacıyla Papa'lığa bağlı olarak kurulmuş, ömrü Haçlı Seferleri ile denk, 1199-1314 yıllarında aktif olmuş bir tarikat.

¹² Aziz Benedikt'in izinden giden, tarla ve vücut iççiliği ile Benedikt'lerden ayrılan, 1098 yılında kurulmuş olan Hristiyan bir tarikat.

102). Forde Manastırı bağışçıların hibelerinin onayını 1204 yılında, altmış inek ve on boğayı da bir yıl sonra John'dan almıştır. John ayrıca Sistersiyenlerin koyunlar konusunda sıkıntı çekmemesini de emretmiştir (Landon, 1939, s. 120). Her iki ev de daha sonra kraliyetin şarap hediyelerinden faydalanmıştır. John kral olmadan önce hukuku bulunduğu kimseleri kral olduktan sonra da yanından ayırmamış ve onlara aktif görevler vermiştir.

Buradaki asıl problem yoksulların nasıl belirlendiğinin bilmemesi meselesidir. Kraliyet çalışanları bunun için ek bir mesai mi harcardı yoksa kralın gezileri esnasında yoksullar kral güzergâhına mı akın ederdi pek de belli olmayan durumlardır. Ancak yardımların yapıldığı belli olan en kesin yerler manastır kapılarıdır (Riley, 1867, s. 303). John, manastır kapılarında biriken yoksullar için ekmek, et, bira ve balık verilmesini emretmiştir (Cole, 1844, s. 237-251).

Yoksulların nasıl belirlendiği bilinmese de onların doyurulması için ne kadar harcandığı kesin olarak bilinmemektedir. III. Henry Dönemi'nde yüz yoksul için 100s ödendiği kaynaklardan anlaşılır. Bu nedenle John'un saltanatında da miktarların benzer olduğu söylenebilir (Dixon-Smith, 2003, s. 133).

SONUÇ

Kral John İngiltere tarihinde sevilmeyen, Angevin mirasını sekteye uğratan ve Magna Carta'da baronlarına diz çöken başarısız bir kral olarak bilinmektedir. Siyasi çıkarlarına uygun olarak sürekli politika değiştirmesi, Hristiyanlığın emrettiklerini tam olarak yerine getirmemesi, Papa III. Innocent ile çatışması onun sevilmeyen bir kral olarak algılanmasının başlıca sebepleridir. Ancak her ne kadar siyasi yeteneklerden yoksun ve İngiliz krallığını krizlerle karşı karşıya bırakan bir kral olarak bilinse de hatalarının diyetlerini ödeme noktasında bonkörce hareket ettiğini söylemek doğru olacaktır.

John Dönemi kronikleri neredeyse ağız birliği etmişcesine onu dinden çıkmış bir kral olarak zikretmektedir. Ancak John, Hristiyan inancının gereklerini yerine getirmekte zorlansa da fakirlere sık sık sadaka vermiş ve onlara yardımlarda bulunmuştur. Haç, cübbe, sunak örtüsü gibi dinî öğelere de paralar harcamıştır. John'un siyasi olarak başarısız bir kral olduğu fikrine katılınsa da en mahir olduğu alanın din olduğu şüphe yoktur.

Genel olarak anlaşılan şudur ki Kral John'un hayırseverliği ve sadaka ibadeti iyi işler biriktirme kaygısına işaret etmektedir. Sık sık oruç tutmamasını ve büyük bayram günlerinde avlanma isteğine karşı koyamamasını dengelemeyi bu şekilde düzeltmek ister gibi görünmektedir. Dolayısıyla sadaka vermesi, suyun ateşi söndürmesi gibi sadakanın da günahı önleyeceği şeklindeki çağdaş düşünceye karşılık gelmektedir ki bu Aelfric (955-1010)'ten geç orta çağ yazarlarına kadar sadakanın etkinliğine dair en yaygın atasözü olarak da bilinmektedir. Ayınlar düzenlemesi ve bunları gerçekleştirecek papazlar için ödemeler yapması, azizleri himaye etmesi ve dinî evler kurup onlara yardımda bulunması, bir şefaath faaliyetini bütünü oluşturmanın önemine dair bir algıya işaret etmektedir. Manastır bağlamında bu, kral ile yoksul kişiler arasında karşılıklı bir hukuk yaratmıştır. Altında yatan bilinçli bir teori olsun ya da olmasın, John'un hayırsever bağışları önemlidir. Bu III. Henry'nin benzer ancak daha önemli cömertliğinden önce kraliyet dinî uygulamasının da önemli bir unsuru olarak görünmektedir. Henry'nin sadakalarının büyüklüğü kesinlikle istisnai olarak görülmelidir. Bununla birlikte, John da zaman zaman tek bir seferde çok sayıda yoksulu doyurmuştur. Örneğin Kasım 1212'de bin yoksula ekmek, et ve bira vermiştir. Bu sayı III. Henry'nin 1242'de verdiği 102.000'den azdır ancak yine de baba ve oğulun bu tür sadakalar vererek sadakanın kraliyetin dinî faaliyetlerinde önemli bir ibadet olduğu inancını paylaşmış olduklarını göstermektedir. John, yasaklamanın en yoğun olduğu dönemde bile düzenli olarak çok sayıda yoksula yardımda bulunmuştur. Sadaka ve hayırseverlik kurtuluş için gerekli görülmüş ve yoksullara yardım etmenin zengin adamın -ve zenginlerin en zengini olarak kralın-görevi olduğu dinen kabul edilmiştir.

Bu minvalde çalışma göstermiştir ki John saltanatı boyunca sadaka vermiş ve hayırsever davranışlarda bulunmuştur. Hatta İngiliz monarşisinde bu uygulamalar teamül hâline gelmiş, kralların atalarının ruhları için hayırseverlik yapımları ve sadaka vermeleri her dönem önem verilen ibadetlerin başlıcaları olmuşlardır. Zira hayırseverlik ve sadaka Hristiyan itikadınca Tanrı sevgisi olarak da benimsenmiş, John da dinî alanda yerine getiremediği ibadetlerin diyetini sadaka vererek aşabileceğini düşünmüş ve Tanrı sevgisine mazhar olmayı ummuştur.

KAYNAKLAR

- Aquinas, T. (2004). *Summa theologiae*. (R. J. Batten, Çev.). McGraw- Hill Book Company (1975, 1. Baskı)
- Brodman, J. W. (2009). *Charity religion in medieval europe*. The Catholic University of America Press.
- Bynum, C. W. (1987). *Holy feast and holy fast, The religious significance of food to medieval women*. (1. Baskı). University of California Press.
- Çelik, M. (1987). *Süryani Kilisesi'nin tarihi*. (Cilt I). Yayılcık Matbaası.
- Ceylanbaş F. (2023). *Kral John dönemi İngiltere'de feodalite ve Magna Carta'ya giden yol*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Cheney, C. R. (1976). *Pope Innocent III and England*. Cambridge University Press.
- Cheney, C. R. (1981). Levies on the English clergy for the poor and for the king 1203. *The English Historical Review*, 96(380), 577-582.
- Coggeshall, Radulphi de. (Ed.). Stevenson J. (1875). *Chronicon Anglicanum*, RS 66, The Pennsylvania State Collage Library.
- Cole, H. (Ed.). (1844). *Rotulus misae-anni regni Johannis quarti decimi*. Eyre-Spottiswood Publishers.
- Cross, F. L. ve Livingstone E. A. (1997). *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, 3. Baskı, Oxford Press.
- Dixon-Smith, S. A. (2003). *Feeding the poor to commemorate the dead, The pro anima almsgiving of Henry III of England 1227-1272*. [Doktora Tezi, Londra Üniversitesi].
- Duman, A. (2008). Sadaka. TDV İslam ansiklopedisi içinde. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Farmer, H. ve Douie, L. (Ed.). (1961). *Magna vita sancti hugonis the life of st hugh of Lincoln*. Clarendon Press.
- Farrer, W. (1920). *Feudal Cambridgeshire*. Cambridge University Press.
- Golding, B. (1996). The cloister and the world, Essays in medieval history in honour of Barbara Harvey. J. Blair (Ed.), *The hermit and the hunter* (s. 1-13) içinde. Oxford University Press.
- Gransden, A. (1974). *Historical writing in England, 550-1307*. Cornell University Press.
- Hardy, T. D. (Ed.). (1833). *Rotuli litterarum clausarum in turri Londinensi 1204-1224*. Eyre-Spottiswood Publishers.
- Hardy, T. D. (Ed.). (1834). *Rotuli litterarum clausarum in turri Londinensi 1224-1227*. Eyre-Spottiswood Publishers.
- Hardy, T. D. (Ed.). (1835). *Rotuli litterarum patentium in turri Londinensi asservati 1199-1216*. Eyre-Spottiswood Publishers.
- Hardy, T. D. (Ed.). (1837). *Rotuli chartarum in turri Londinensi asservati 1199-1216*. Eyre-Spottiswood Publishers.
- Hardy, T. D. (Ed.). (1844). *Rotuli de liberate ac de misis et praestitis regnante Johanne*. Eyre-Spottiswood Publishers.

- Harvey, K. (2008). *Piety of king John*. [Yüksek Lisans Tezi, King's College Londra].
- Johnstone, H. (1929). Poor- relief in the royal households of thirteenth-century England. *Chicago Journals*, 4(2), 149-167.
- Kellett, A. (1990). King John in knaresborough, The first known royal maundy. *Yorkshire Archaeological Journal*, 62(1), 69-91.
- Knowles, D. (Ed.). (2020), *Monastic contutions of Lanfrac*. Oxford University Press.
- Landon, L. (Ed.). (1939). *Cartae antiquae rolls 1- 10*. Public Record Office.
- Latimer, P. (1999). Early thirteenth- century prices. S. D. Church (Ed.), *King John, New interpretations* (s. 41-73) içinde. Boydell Press.
- Mollat, M. (1986). *The poor in the Middle Ages, an essay in social history*. Yale University Press.
- Özmen, S. (2018). Frank idaresi altında Yahudiler. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, (1), 52-66.
- Prestwich, M. (1985). The piety of Edward I: Proceedings of the 1984 harlaxton symposium. W. R. Ormrod (Ed.), *England in the thirteenth century* (s. 120-128) içinde. Boydell Press.
- Riley, H. T. (Ed.). (1867). *Gesta abbatum monasterii santci albani, a thoma walsingham, regnante Ricardo Secundo, ejusdem ecclesiae praecentore, compilata*. Cambridge University Press.
- Rubin, M. (1987). *Charity and community in medieval Cambridge*. Cambridge Studies Publisher.
- Saltman, A. (Ed.). (1978). *Commentary on the book of chronicles*. Bar-Ilan University Press.
- Sayers, J. (1994). *Innocent III, Leader of Europe 1198-1216*. Longman Publisher.
- Stenton, D. M. (Ed.). (1953). *The great roll of the pipe for the thirteenth year of the reign of King John, Michaelmas 1211 (Pipe Roll 57)*, PRS.
- Tanner, N. ve Watson S. (2006). Least of the laity, the minimum requirements for a medieval christian. *Journal of Medieval History*, 32(4), 395-423.
- Titow, J. Z. (1969). *English rural society 1200-1350*. Routletge Library Edition, Rural History.
- Vincent, N. (2003). *The Politics of Church and State as Reflected in the Winchester Pipe Rolls 1208-1280*. Boydell Press.
- Vincent, N. C. (2010). Stephen Langton, archbishop of Canterbury. L. J. Bataillon, N. Bériou, G. Dahan ve R. Quinto, Turnhout (Ed.), in *Étienne Langton, Prédicateur, bibliste, théologien* (s. 51-123) içinde. Brepols Publishers.
- Webster, P. (2012). The military orders. P. W. Edbury (Ed.), *Politics and power*, (s. 126-200) içinde. Ashgate Publisher.
- Webster, P. (2013). King John and Rouen, Royal Itineration, Kingship, and the Norman Capital, 1199-1204. L. V. Hicks and E. Brenner (Ed.), *Society and culture in medieval Rouen, 911-1300*. (s. 309-369) içinde. Brepols Publishers.
- Young, C. (1960). King John and England, An Illustration of the Medieval Practice of Charity, *Church History, Cambridge University Press*, 29(3), 264-274.